

V roce 2023 vyšla v rámci ediční řady *Dějiny všedního dne*, kterou vydává Historický ústav Akademie věd České republiky, publikace nesoucí název *Babičky očima vnoučat*. Tato kniha je již třetím literárním počinem^[1] inspirovaným dochovanými zdigitalizovanými materiály z rozsáhlé *Databáze všedního dne*,^[2] která je v tuto chvíli volně dostupná pro všechny potenciální zájemce.^[3] Recenzovaná práce, jejímiž autory jsou Jana Losová, Vojtěch Kessler a Veronika Kršková, však nevznikla „na zelené louce“, ale vrací se k myšlence z poloviny devadesátých let, kdy se touto otázkou začala zabývat první ze zmiňovaných tvůrců, socioložka Jana Losová. Ta svou veřejnou výzvou k soustředění a uchování pamětí, rodinných kronik a dalších životopisných vzpomínek pro další generace dala impuls k vytvoření sbírky tohoto vzácného materiálu, která se později stala základem právě pro *Databázi dějin všedního dne*.

Kniha *Babičky očima vnoučat* je velmi dobře vystavěnou publikací, která nejprve nabízí čtenáři základní informace o ediční řadě, po níž následuje úvod rozdělený do dvou částí. První z nich – *Babička jako badatelské téma* – je primárním vzhledem, který zasazuje studované téma do širšího kontextu, respektive do několika hlavních rovin, díky kterým je možné studovat sociální či demografické aspekty a zaměřit se na interpretační možnosti dochovaných pramenů. Ačkoliv tato část textu není příliš rozsáhlá, je informačně nabitá, a proto i čtenář, který se s danou problematikou setkává poprvé, získá základ znalostí potřebných pro další četbu knihy. Tak ostatně funguje i druhá část úvodní pasáže, která se věnuje rozboru textů. Stanovení základních badatelských otázek a jejich stručné vysvětlení jasně poukazuje na mnohohrstevnatost problému. Ve chvíli, kdy se řekne „rodina“, „rodiče“, „prarodiče“, „mezigenerační soužití“, představíme si něco, s čím jsme se v životě setkali, co nás obklopuje a co bereme

[1] Kromě recenzované publikace vyšly v rámci ediční řady *Dějiny všedního dne* knihy: KESSLER, V. – ŠRÁMEK, J. 2000. *Tváře války: Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků*. Praha: Historický ústav; KESSLER, V. – SMRČEK, D. 2021. *Děti křtěné Dunajem: české vzpomínky na meziválečnou Vídeň*. Praha: Historický ústav.

[2] Ke vzniku a dalšímu směřování *Databáze dějin všedního dne* (DDVD) více v části *Předmluva k ediční řadě* od Milana Hlavačky (s. 9–11), podrobněji viz HLAVAČKA, M. – KESSLER, V. – SMRČEK, D. 2000. *Databáze dějin všedního dne*. Praha: Akademie věd České republiky. Online dostupné z <http://www.vedakolemnas.cz/sys/galerie-download/VKN-102.pdf?0.7188798828898646>.

[3] DDVD dostupná online na odkazu <https://ddvd.kpsys.cz/#/>

do jisté míry za samozřejmé. Objevují se proto úvahy, proč se těmto otázkám věnovat, co nám to přináší, co je tím (dnes tolik vyhledávaným) bonusem? Tento pocit přičítáme tomu, že se bavíme o něčem, co známe. Pokud se ale ponoříme do rozboru textů a změříme se na položené otázky, musíme si přiznat, že dochované materiály nám umožňují sledovat tuto problematiku mnohem hlouběji, respektive objevují se nám další zajímavé podněty k zamyšlení a studium rodiny či domácnosti v širším pojetí dostává další možný rozměr. Po ediční poznámce jsou již představeny jednotlivé texty pamětníků, kteří se narodili v letech 1878–1953 a své vzpomínky sepsali v letech 1944–2001. Ty reflektují více než 100 let každodenních událostí.

Publikace *Babičky očima vnoučat* obsahuje 27 vyprávění o babičkách, jejichž analýza nám nabízí již zmiňovaný mnohovrstevnatý pohled, který se rozpadá do několika zásadních rovin. Tou první jsou paměťová studia, díky kterým se nám otevírají vzpomínky na milované členy rodiny, kteří často významnou měrou ovlivnili dětství vypravěče. Na druhou stranu se tu však setkáváme i s určitým limitem dochovaných vyprávění – lidská paměť není dokonalá, a proto některé události nebyli pamětníci schopni přesně časově zařadit. V pojetí této publikace však není uvedení přesného roku či časového období to nejpodstatnější a ve většině případů není nutností.

Druhou podstatnou rovinou jsou dějiny každodennosti otevírající například reflexi víry či významných společenských změn z pohledu jednotlivce či celé rodiny. Důležitým procesem je tzv. informační transfer, tedy to, co nejstarší generace předávala generaci nejmladší a co bude v rámci rodinné paměti předáváno dál. Tady se čtenáři vkrádá otázka, zda se autoři publikace svým výzkumem nepřiblížili pomyslné hranici, která tuto rekonstrukci umožňuje. Bude v budoucnu možné postihnout tento transfer i u osob, které se narodily o století později než autoři a autoři uvedených vzpomínek?

S tím do jisté míry souvisí i uchovávaní vybraných dovedností v rámci rodiny. Starší generace nejenže předávala své znalosti, ale v řadě případů zcela vychovávala svá vnoučata. U prezentovaných vzpomínek převládá pozitivní zkušenost, výtky či případné mezigenerační spory jsou reflektovány v mnohem menší míře. Naopak se zde v řadě případů objevuje s odstupem času docenění péče a výchovy, kterých se vypravěčům dostalo. I v tomto případě se vkrádá otázka odrážející problémy dnešní společnosti. Do jaké míry jsme v dnešní době schopni obstát v mezigeneračním předávání znalostí?

Předložená kniha je úžasným publikačním počinem, který osloví odbornou i laickou veřejnost. Zvolená struktura knihy, vybrané příběhy i zamyšlení nad otázkami, které se ke studiu mezigeneračních vztahů vážou, nabízí každému čtenáři „něco“. Vysvětlení badatelského problému a jeho zasazení do kontextu, příjemné čtení vzpomínek, mnohdy doplněné o dochované fotografie či ukázkou původního textu, nás v řadě případů doslova přenesou do světnic a domů babiček. To vše nám ukazuje, jak cenným historickým materiálem dochované vzpomínky

jsou. V neposlední řadě pak tato kniha poukazuje na důležitost uchování pramenů, které nám umožňují nahlédnout do „všedního dne“ našich předků. I z tohoto důvodu doufám, že se v rámci ediční řady Dějiny všedního dne dočkáme dalších zajímavých literárních počinů.

Šárka Nekvapil Jirásková